

Od dobrych kilkunastu lat doświadczamy wielkiego komercyjnego sukcesu literatury sensacyjnej ze Skandynawii. Szwedzkie, norweskie i fińskie kryminały mają charakterystyczną gęstą atmosferę, wywołują u czytelnika niepokój związany ze współodczuwaną społeczną izolacją, przywołują także tajemniczy chłód północnej przyrody. Jednym słowem są esencją Skandynawii – jej unikalnych właściwości geograficznych i społecznych. Niewielu jednak uświadamia sobie, że kryminały z północy niosą ze sobą też konkretne wartości polityczne. Pierwiosnkiem był tu sukces sagi *Millennium* Stiega Larssona.

Stieg Larsson (1954-2004)

Szwedzki dziennikarz i autor powieści kryminalnych, za które dwukrotnie uzyskał skandynawską nagrodę Szklanego Klucza. W młodości działacz partii komunistycznej. Zmarł nagle na atak serca w listopadzie 2004 roku, tuż przed ukazaniem się pierwszej części kryminalnej trylogii *Millennium*.

Stieg Larsson urodził się w regionie Västerbotten w północnej Szwecji. Jego ojciec, Erland Larsson, pracował jako rysownik w *Västerbottens-Kuriren*. Jego rodzice, będąc w trudnej sytuacji materialnej, zmuszeni

byli oddać go pod opiekę dziadkowi, z którym mieszkał w Måggleden w pobliżu wsi Bjursele. Jego dziadek, Severin Boström, był zagorzałym antyfaszystą. Podczas II wojny światowej przebywał internowany w obozie w Storsien za swoje antynazistowskie opinie. Jego przeżycia silnie wpłynęły na poglądy młodego Stiega. W wieku dziewięciu lat, po śmierci dziadka, zamieszkał razem

z rodzicami i młodszym bratem. Na dwunaste urodziny dostał maszynę do pisania, której stukaniem uniemożliwił zaśnięcie rodzinie. W wieku osiemnastu lat, podczas spotkania grupy FNL przeciwko wojnie w Wietnamie, poznał Evę Gabrielsson, która została jego życiową partnerką. Z kilkoma krótkimi przerwami spowodowanymi pracą Stiega, pozostawali w związku aż do jego śmierci w 2004.

Saga *Millennium* – kolejność czytania

Pierwsza powieść z cyklu *Millennium* nosi tytuł *Mężczyźni, którzy nienawidzą kobiet*. Już na samym wstępie czytelnik ma więc jasną deklarację przeciw mizoginii i agresywnemu patriarchatowi. Świat przedstawiony osadzony jest we współczesnej Szwecji, wraz z jej realiami politycznymi i medialnymi. Oś akcji opiera się na korupcyjnej intrydze na szczytach władzy i biznesu. Dobroduszny dziennikarz Blomkvist stara się przywrócić sprawiedliwość za pomocą społecznej kontroli i mediów. Niestety okazuje się, że nie jest to łatwe. Imperium jak zwykle kontratakuję, a pieniądze i władza w męskich rękach, wyrzucają antagonistów gdzieś daleko poza moralną skalę. Główny bohater dostaje zlecenie, by rozwikłać rodzinną zagadkę, a jednocześnie mierzy się z faktem, że każdy z członków rodziny coś ukrywa. Świeżości powieści Larssona daje postać Lisbeth Salander, którą po raz pierwszy poznajemy właśnie na łamach *Mężczyźni, którzy*

nienawidzą kobiet. To właśnie jej zawdzięczamy sukces sagi *Millennium*.

Dziewczyna, która igrała z ogniem i Zamek z piasku, który runął

Druga część serii nosi tytuł: *Dziewczyna, która igrała z ogniem*. Lisbeth Salander na kartach tej powieści jeszcze bardziej zyskuje na znaczeniu jako fundament świata przedstawionego. Jeżeli chodzi o konstrukcję narracji, to nowością jest otwarte zakończenie, które niejako antycypuje publikację następnej części sagi. Bowiem druga książka z serii *Millennium* zazębia się z jej etapem finalnym, czyli kryminałem *Zamek z piasku, który runął*. W ostatnich dwóch częściach trylogii jeszcze mocniej wybrzmiewają konteksty polityczne. Dramatyczna jest też sytuacja społeczna głównej bohaterki. Lisbeth, która z natury miała tendencję do izolacji i kontestacji, tym razem jest wprost wykluczona ze społeczeństwa za sprawą listu gończego wydanego przez instytucje państwowe. Niezrażonym sprzymierzeńcem pozostaje jak zwykle tylko Mikael Blomkvist.

Kadr ze szwedzkiej wersji filmowej *Millennium*

Losy sagi *Millennium* po śmierci Stiega Larssona

Na *Zamku z piasku*, który *runął* kończy się właściwa seria, legitymowana nazwiskiem Larssona. Jednak sukces sagi *Millennium* był na tyle duży, że wkrótce zaczęły pojawiać się liczne apokryfy. Można dyskutować, czy główną motywacją dla autorów wznowień jest kontynuacja dziedzictwa politycznego Larssona, czy chęć wykorzystania potencjału komercyjnego. Niezależnie od konkluzji, założone cele zostały osiągnięte, bowiem szwedzkie kryminały dalej cieszą się dużą popularnością.

Kontynuacja sagi pióra Davida Lagercrantza

Legalne wznowienie zawdzięczamy Davidowi Lagercrantzowi, który podpisał oficjalną umowę z wydawnictwem Norstedts. Dzięki temu Mikael Blomkvist i Lisbeth Salander mogą dalej cieszyć się powieściowym życiem i pleść kryminalne intrygi. W wersji Lagercrantza książki nie mają już tak silnie feministycznego wydźwięku. Kolejne opublikowane przez niego części to: *Co nas nie zabije*, *Mężczyzna, który gonił swój cień* oraz *Ta, która musi umrzeć*. Kryminały te utrzymują wysokie miejsca na międzynarodowych listach bestsellerów. A wszystkie spekulacje dotyczące pośmiertnej woli Larssona można łatwo rozwiązać. Wystarczy przypomnieć, że dochód ze sprzedaży powieści jest przeznaczany na antyfaszystowski magazyn *Expo*. Sukces sagi *Millennium* można więc mierzyć przede wszystkim tym, jak wiele robi przeciw ruchom neofaszystowskim w Europie.

